

FILOZOFIA I KRYTYKA ARTYSTYCZNA URBAN IMAGES

Zainteresowanie problematyką numerów 35. i 36. „Folia Philosophica. Ethica – Aesthetica – Practica”, opublikowanych pod tytułem *Krytyka artystyczna dwudziestolecia międzywojennego. Między estetyką filozoficzną i sztuką nowoczesną* (cz. 1 i 2), okazało się na tyle szerokie, iż podjęliśmy się kontynuacji zagadnień związanych z historią polskiej estetyki i teorii sztuki. Tym razem prezentujemy teksty dotyczące koncepcji estetycznych Stefana Szumana i Leona Chwistka – autorów, dla których kwestie właściwego pojmowania i umiejętnego wspierania sztuki pozostawały istotne, nawet jeśli sytuowały się na marginesie ich głównych prac badawczych i obszarów kompetencji. Myśl estetyczna Szumana rozwijała się w horyzoncie jego refleksji pedagogicznej, choć istotny kontekst stanowiły tu artystyczne przyjaźnie i związki łączące go z awangardowymi twórcami. Jego zainteresowanie sztuką ludową i dziecięcą wpisywało się – jak pokazuje Piotr Juszkiewicz – w charakterystyczny dla świata zachodniego pierwszych dekad XX wieku szeroki nurt rewaloryzacji sztuki nieuczzonej, naiwnej, nieskażonej naturalistyczną konwencją. Na tle ówczesnych form fascynacji „prymitywem” oraz antropologicznej refleksji nad mentalnością „pierwotną”, koncepcje Szumana uderzają otwartością podejścia i swym humanistycznym wymiarem; wolne są od romantycznej egzotyzyacji „innego” i esencjalizujących uproszczeń. Ten rys jego teorii wynikał, zdaniem Juszkiewicza, z powiązania zagadnień twórczości z wymiarem epistemicznym – rozpoznania poznawczych, obok formalno-estetycznych i ekspresyjnych aspektów twórczości artystycznej. Teoria ta nie tylko dostarczała zatem argumentów na rzecz uznania sztuki dziecka i sztuki ludowej na ich własnych zasadach, ale dawała również zachętę do twórczych poszukiwań, czyniąc aktywność artystyczną jednym z elementów nowej pedagogiki.

W przypadku Leona Chwistka mamy do czynienia tyleż z aktywnym twórcą-malarzem, co z uważnym obserwatorem i komentatorem życia artystycznego, wspierającym swoim autorytetem twórców młodszego pokolenia. Metakrytyczną

refleksję Chwistka rekonstruuje Łukasz Rozmarynowski, sytuując ją w szerszym kontekście jego poglądów naukowych jako logika i matematyka, oraz teorii estetycznych. Zarysowuje przyczyny jego zaangażowania na polu krytyki sztuki, związane z poczuciem swoistej kulturowo-społecznej misji i dobitną oceną miernego stanu owej profesji w międzywojennej Polsce. Oryginalnym rysem koncepcji Chwistka, obok niechęci do apriorycznych schematów i obrony zawartego w sztuce elementu „zabawy”, były rozważania dotyczące doświadczenia artystycznego – zgodnie z dystynkcją wprowadzoną przez Romana Ingardena odróżnianego przezeń od doświadczenia estetycznego. Wątek ten podejmuje w swym tekście Rozmarynowski, szerzej zaś rozwija go Paweł Polit. Pokazuje on, że motyw „narkotycznego” działania sztuki, o którym Chwistek pisał wielokrotnie, opowiadając się za niemożliwością pełnego zracjonalizowania sztuki, procesu twórczego i aktu odbioru, nie był pochwałą stanu pasywności i oderwania, lecz odnosił się do zintensyfikowanego postrzegania realności, jakie doceniał on zarówno w sztuce ludowej, jak i w pracach twórców Grupy Krakowskiej i lwowskiego Artesu. Intensywność artystycznego przeżycia nie stała więc, zdaniem Chwistka, w opozycji do społecznego zaangażowania i krytycyzmu, przeciwnie, włączając się w nurt codzienności, mogła być bodźcem działania.

Rozważania nad estetyką filozoficzną i sztuką okresu dwudziestolecia dopełnia komentarz Moniki Murawskiej poświęcony książce Pawła Polita *Pojęcie jedności osobowości w twórczości filozoficznej i malarzkiej S. I. Witkiewicza* (2019), rewidującej rozumienie tytułowego pojęcia „jedności osobowości”.

***

In this issue, we also start publishing selected texts based on papers for **the 4th International Conference Aesthetic Energy of the City. Urban Images**, organized by the Department of Ethics of the Institute of Philosophy of the University of Lodz in cooperation with the *Polis* Research Center of the University of Barcelona and the *Urban Forms* Foundation from Lodz. The conference was held online on 9–10 April 2020¹ and gathered – as in previous years – representatives of various disciplines: philosophy, aesthetics, art history, architecture, urban planning, sociology and political science, as well as artists and animators of activities in the public space.

The general purpose of the meeting of this interdisciplinary group was to acquire deeper knowledge about the role of urban images. Researchers focused primarily on discussing the mutual relations between the city and its images:

---

¹ The conference has generally been held on a biennial cycle since 2014, the current edition has been postponed from 2020 to 2021 due to the pandemic. Conference website: www.aecity.uni.lodz.pl.

both accidental, created in isolation from the city's historical, urban and artistic tissue, and those that are by definition created to preserve the city's identity or build it in a new way. The issues of intentional and unintentional landscapes, e.g. ones created by the development of industry and communication, as well as stimulated by memories, in which photography plays a significant role, were also discussed. Much attention was paid to lost city symbols and the responsibility for preserving knowledge about them. Forms of their commemoration and ways of functioning of the memory of the past in various cities in Europe and both Americas were debated. In this context, the protection and conservation of murals turned out to be a surprising and innovative topic. These issues intersected with the problems concerning experiencing the city, especially: visibility/invisibility, covering/displaying what is valuable, and the importance of the genre diversity of urban art – from posters, through street art, sculpture, architecture, to city interventions. The role of commercial determinants of city aesthetics and axiological issues that take into account non-obvious aesthetic qualities, such as non-compliance, dissonance, complementarity and uniqueness were also emphasized.

The papers by Anderi Oldani from the Politecnico di Milano and a team of researchers from Benemérita Universidad Autónoma de Puebla presented in this issue illustrate not only the geographical, but most of all, the thematic span of issues: they show nature and topography that disappear under the pressure of industrialization and how local aesthetic, social and educational needs interfere with the historical and landscape values. Above all, however, the articles emphasize how the extremities of aesthetic, economic and social character influence the radical transformations of contemporary cities. Both texts show phenomena otherwise close to our realities in Łódź. Oldani describes the loss of the river by the city of Milan and the role that photography plays in reconstructing its former structure. He emphasizes that this medium documenting changes in the city's image not only has a nostalgic dimension, but also shows the stages of change step by step, prompting reflection on the future of the city and stimulating the conscious and systematic attempt at bringing the river back to the city. Gustavo Valencia, Adriana Hernández and Christian Enrique De La Torre devoted their attention to the recent history of the city of Pauebla and its El Refugio district, the image of which undergoes significant changes as a result of the top-down and bottom-up animation of graffiti art there. The authors explain to what extent these activities are related to the history of the district, its cultural values and what is the transformative meaning they have for the local community.

The issues of the **4th International Conference Aesthetic Energy of the City. Urban Images** conference will be continued in the next issue.

*Wioletta Kazimińska-Jerzyk
Agnieszka Rejniak-Majewska*